

Nově nalezený leták organizace Světлана

„Náš národ není národem otroků, a proto svrhne otrokáře!“

PETR MALLOTA

Když v roce 2024 vyšla v třetím čísle čtvrtletníku *Paměť a dějiny* má studie zabývající se letáky protikomunistické odbojové organizace Světлана,¹ doufal jsem, že by její následná reflexe ze strany odborné či laické veřejnosti mohla v ideálním případě napomoci k zaplnění některých bílých míst. Těch je v souvislosti s její činností pochopitelně nepočítaně – nejasnosti, ba přímo záhady k historii Světłany bezezbytku patří. Mne nicméně pro tuto chvíli zajímaly otázky, jež se týkaly právě ilegálních tiskovin. Díky pracovníkům Národní kulturní památky na Ploštině (NKP Ploština),² kteří mne laskavě kontaktovali, můžeme konstatovat, že jsme jeden takový vyřešili.

 Ve své loňské studii jsem se pokusil na základě archivního výzkumu a následné analýzy získaných materiálů vytvořit přehled všech ilegálních tiskovin, které toto rozvětvené protikomunistické podzemí vytvořilo a následně distribuovalo. Světłana, jak se lze

v předmětné studii dočíst, existovala zhruba rok – od září 1948 do září 1949 –, přičemž během této doby vyprodukovala patrně deset druhů letáků. Originály osmi z nich se nacházejí ve vyšetřovacích spisech komunistické tajné policie vedených k případu.³ Bohužel zbylé dva s názvy *Občané Valaši*

a *Moravští Slováci!* a Všem místním národním výborům a ONV a KNV! v dochované spisové dokumentaci chybějí. A podle všeho se nenalézají ani v jiném známém fondu Archivu bezpečnostních složek. Za tohoto stavu věcí zůstávaly jedinou nadějí regionální archivy, muzea či soukromé sbírky jednotlivců.

POZŮSTALOST RUDOLFA LENHARDA

A právě poslední možnost přinesla v případě letáku *Občané Valaši a Moravští Slováci!* nečekaný úspěch. Máme zde přitom co do činění s mimořádným příběhem, jehož doposud poslední dějství se odehrálo v roce 2023. Tehdy totiž došlo k předání písemné pozůstalosti Rudolfa Lenharda (1918–1950) do sbírek Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně.⁴ Tento hrdina protinacistického odboje, který jako partyzán působil přímo v odřadu Ploština,⁵ se po únoru 1948 znovu

 Leták *Občané – Valaši a Mor. slováci!* (repro: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně)

1 MALLOTA, Petr: Protirežimní letáky odbojové organizace Světłana. *Paměť a dějiny*, 2024, roč. 18, č. 3, s. 60–73.

2 Na tomto místě chci vyslovit velký dík Vlastimilu Sůkupovi, Ondřeji Machálkovi a jejich kolegyním z NKP Ploština. Ti mne nejen ve věci existence letáku iniciativně kontaktovali (e-mail Vlastimila Sůkupa z 16. 9. 2025), ale dokonce sami provedli jeho přepis a pro účely publikování poskytli kvalitní digitální kopii!

3 *Archiv bezpečnostních složek* (ABS), sb. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy Brno (V-BN), vyšetřovací spis a. č. V-2670 BN, dokumenty z akce „Světłana“, originály sedmi letáků; tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-2671 BN, Světłana, svazek č. 7, originál letáku.

4 Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně je správcem NKP Ploština.

5 Partyzánský oddíl Ploština byl součástí 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky. Pasekářskou osadu Ploština využíval jako svou podpůrnou základnu. Ta byla kvůli tomu nacisty 19. 4. 1945 vypálena a její obyvatelé bestiálním způsobem povražděni.

O b š a r - Valaši a Moraváci!

Osvědčili jste se vždy jako statečný vlastenecký lid. Stejně jako Chodové, i Vy se strážcové hor hájili jste vlast proti uchvatitelům. Za druhé světové války chrabře jste podporovali partyzány a mnozí z Vás byli v jejich řadách.

Nemapenáli jste, že to byl Váš kraj, který zvolil za svého poslance pozdějšího velkého syna našeho národa, presidenta Masaryka. U jeho kalve přísahal celý náš národ, že jeho humanitní ideálů v životě zůstane. Těmi slovy vzal nás do přísahy president Dr. Beneš, kterému náše připady unučený.

Masarykova a Benešova pravda zvítězí i poraní činní komunisty ty a jejich gestapáckými způsoby, otročnickými, jehož jediným cílem jest nabytí všech svobod kulturního národa a přetřetí obou jakékoliv formy.

Obecně, nezávisle na tom, jak se bude dít, Vaší přání a ochrání. Zůstanete důstojní voči svobodě a právu, které nám znásilňování pravdy, svobody, vyhlášení, projevů a práva a podpory te všemožně ty, kteří nasazují své životy proto, aby celý národ osvobodili z otročnického komunistického jha, jehož nejvyšší práce v západě odporuje i event. ideálů utvářeného světa.

Leč je stejně druhem násilí. Neudrží se, bude zničena a s ní i ty, kdož jí bigotně přiluhují!

Pravda zazáří na našem nebi hvězda pravdy a bude svítit všem národům, který si svobody, klidu a míru konečně zaslouží.

Naš národ není národem otroků a proto svrhne otrokáře!

K tomu přispěje i s Vaší pomocí zvítězí.

S / E T L A N A - M.

Tato výzva byla čtena jedn. zasloužilým lidem a bude oporou.

Partyzán Rudolf Lenhard při poválečném projevu, patrně 17. srpna 1947 na Ploštině (foto: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně)

neohroženě zapojil do ilegálních aktivit, nyní namířených proti etablovaní se rudé totalitě.⁶ Stal se jedním z hlavních činníků Světlany. Nejprve jako vedoucí její nejvýznamnější části, tzv. Světlany-Makty operující na Valašsku, posléze dokonce jako náčelník štábu celé organizace nalézající se v Komořanech u Brna s krycím jménem „kapitán Javornický“. Kromě organizační práce (odbojáři začali na Moravě přetvářet podzemní vojenskou strukturu) se Lenhard s nasazením věnoval stylizaci většiny letáků Světlany.⁷

Tragickým milníkem v činnosti Světlany se stal 10. březen 1949, kdy Státní bezpečnost (StB) spustila mohutnou zatýkáč vlnu, která cílila i na štáb v Komořanech. Rudolf Lenhard jí sice unikl, nicméně po třech týdnech skrývání se stal obětí provokatéra StB Bedřicha Doubka (vystupoval pod jménem Josef Zeman), jenž ho vylákal na fiktivní cestu za hranice. K Lenhardově zatčení došlo v noci z 31. března na 1. dubna 1949 přímo v automobilu, který jej měl odvézt do bezpečí. Následovaly mimořádně kruté výsledky a nakonec politický

proces Lenhard a spol. se skupinou dvaceti šesti odbojářů, který se odehrál ve dnech 24.–27. dubna 1950 v sále zlínského Velkého kina. Rudolf Lenhard byl spolu s Antonínem Janošíkem odsouzen za údajnou velezradu k trestu smrti a popraven 24. října 1950 ve věznici v Uherském Hradišti.⁸

V době Lenhardovy odbojové činnosti se do aktivit Světlany zapojila i jeho snoubenka, učitelka ze Vsetína Marie Vajdová.⁹ Ta přijala krycí jméno „Marina“ a pro Lenharda vykonávala cenné služby jako spojka. A právě této mladé ženě předal Lenhard v dramatickém období života v ilegalitě do úschovy svůj písemný archiv. Vajdová jej ukryla pod podlahu slepičárny u svých rodičů na statku čp. 11 v Tovéři u Olomouce.¹⁰ Když sama skončila v rukou komunistické tajné policie (stalo se tak ještě před zatčením jejího snoubence 18. března 1949), podařilo se jí navzdory krutým výsledkům existenci archivu utajit!¹¹

Vajdová byla v procesu Lenhard a spol. odsouzena na dvacet let těžkého žaláře, domů se vrátila na prezidentskou amnestii 12. května 1960 (tedy po více než jedenácti letech věznění).¹² V roce 1962 či 1963 Lenhardovy písemnosti vykopali Josef Vajda (bratr Marie), aby je ukryl na půdě. Tam setrvaly až do pádu komunistického režimu. Teprve v roce 2013 je netař Marie

6 K osobě Rudolfa Lenharda podrobně MALLOTA, Petr: Rudolf Lenhard (1918–1950). In: MALLOTA, Petr a kol.: *Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu (2. díl)*. Academia – ÚSTR, Praha 2024, s. 618–635.

7 Lenhardův rukopis podle všeho nese těchto sedm letáků: *Občané – Moravané, Lide československý, Dělníci a zaměstnanci znárodněného i soukromého průmyslu, Všem místním národním výborům a ONV a KNV, Všem příslušníkům armády československé, Všem příslušníkům SNB, StB a ostatním policejním orgánům, Všem odbojářům (legionáři, zahraniční vojáci a partyzáni)*.

8 MALLOTA, Petr: Rudolf Lenhard (1918–1950).

9 Marie Vajdová (1919–1988) se narodila v Tovéři v okrese Olomouc do rolnické rodiny jako jedno ze čtyř dětí (bratři Josef, Jan, František). Po vychození obecné školy v Dolanech a měšťanské v Olomouci absolvovala jednoroční rodinnou školu ve Šternberku. Do konce roku 1945 vypomáhala na rodinném statku, od ledna 1946 nastoupila jako učitelka do rolnické školy ve Vsetíně, kde se seznámila s R. Lenhardem.

10 MACHÁLEK, Ondřej: Pozůstalost Rudolfa Lenharda v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně. *Acta musealia* 2024, roč. 22, č. 1–2, s. 29–39.

11 Srov. ABS, sb. V-BN, vyšetřovací spis a. č. V-2670 BN, Rudolf Lenhard a spol. – svazek č. 3, výsledkové protokoly Marie Vajdové sepsané na KV StB v Uherském Hradišti 22. 3. a 22. 8. 1949.

12 Národní archiv (NA), f. Správa sboru nápravné výchovy (SSNV), osobní spis (vězně) Marie Vajdové, písemné záznamy o průběhu výkonu trestu.

Vajdové, paní Miroslava Klímová a její dcera Marta Šubrtová poskytly středoškolské pedagožce z Uherského Hradiště Lence Tománkové. Ta posléze se svým kolegou Petrem Hanáčkem o tragickém milostném vztahu Rudolfa Lenharda a Marie Vajdové natočila dokumentární film.¹³ Dne 6. října 2023 předaly M. Klímová a M. Šubrtová písemný archiv popraveného protinacistického a protikomunistického odbojáře do sbírek zlínského muzea.¹⁴

Lenhardova pozůstalost obsahuje především úřední korespondenci, která se týká jeho poválečné role funkcionáře Sdružení českých partyzánů, dále pak životopisné materiály (doklady, dekrety o udělených vyznamenáních atd.). Ke Světlaně samotné se váží čtyři tajné zprávy psané neviditelným inkoustem a rovněž leták *Občané Valaši a Moravští Slováci!*¹⁵ V tomto případě se jedná o jediný dosud známý exemplář této ilegální tiskoviny!

LETÁK Č. 2

U ilegálních tiskovin protikomunistické odbojové organizace Světlana se jako jedna z mnoha otázek k řešení nabízí určení data jejich vzniku. Ve svém původním textu jsem se za pomoci různých indicií, náznaků i celkového kontextu pokusil vytvořit jejich chronologický přehled.¹⁶ Pokud jsem se v této věci nedopustil chyby, pak druhým letákem v pořadí je právě ten s názvem *Občané Valaši a Moravští Slováci!*

Marie Vajdová po zatčení na vazební fotografii (foto: ABS)

Jeho autorem byl s největší pravděpodobností advokát z Valašských Klobouků JUDr. Alois Líbal (1897–?), jenž byl později za svou „protistátní“ činnost odsouzen k dvaceti letům těžkého žaláře.¹⁷ Tento muž, který ve Světlaně přijal krycí jméno „Aramis“, se do jejích aktivit zapojil několika způsoby: kromě stylizování letáku a výhrůžného dopisu určeného komunistickým funkcionářům, podporoval skupinu finančními prostředky i poskytnutím vlastního bytu jako dočasného útočiště. Líbalův rodinný dům ve Valašských Kloboukách, v němž se onen byt nacházel, měl ovšem později sehrát ještě jinou úlohu. V objektu se totiž nacházel také sekretariát Komunistické strany Československa (KSČ). A ten si vedoucí členové místní Světlany vybrali jako

cíl možného nočního útoku. Pro jeho úspěšnou realizaci jim měl „Aramis“ poskytnout klíče, díky čemuž by nepozorovaně pronikli dovnitř. Z kanceláře měli nejprve odnést vše upotřebitelné, např. psací stroj či citlivé písemné materiály.

V tomto případě se jedná o jediný dosud známý exemplář této ilegální tiskoviny!

Poté by tam založili požár. Při odchodu hodlali odbojáři do příslušné místnosti ještě oknem vhodit ruční granát. Takovýto postup by nutně znamenal vážné poškození Líbalova domu, ten s tím však navzdory tomu vyslovil souhlas. Akce se nicméně nikdy neuskutečnila, snad kvůli riziku prozrazení.¹⁸

13 *Světlana – příběh velké a tragické lásky v kulisách třetího odboje*, soukromý filmový dokument, 2014, autoři Lenka Tománková a Petr Hanáček.

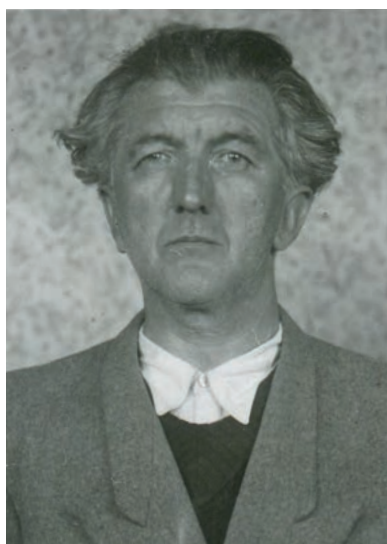
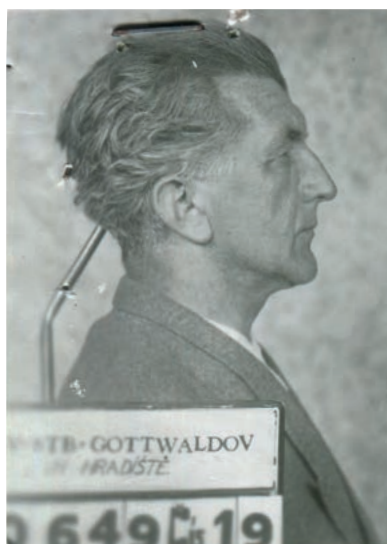
14 MACHÁLEK, Ondřej: Pozůstalost Rudolfa Lenharda v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně, s. 36.

15 Tamtéž.

16 MALLOTA, Petr: Protirežimní letáky odbojové organizace Světlana, s. 68.

17 MALLOTA, Petr: Rudolf Lenhard (1918–1950).

18 Srov. MALLOTA, Petr: František Mana (1910–1950). In: MALLOTA, Petr a kol.: *Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu (2. díl)*, s. 700–711.

JUDr. Alois Líbal v rukou StB v Uherském Hradišti (foto: ABS)

Přepis letáku

Občané – Valaši a Mor. Slováci!¹⁹

Osvědčili jste se vždy jako statečný vlastenecký lid. Stejně jako Chodové, i Vy co strážcové hor hájili jste vlast proti uchvatitelům. Za druhé světové války chrabře jste podporovali partyzány a mnozí z Vás byli v jejich řadách. Nezapoměli jste, že to byl Váš kraj, který zvolil za svého poslance pozdějšího velkého syna našeho národa, presidenta Masaryka. U jeho rakve přísahal celý náš národ, že jeho humanitním ideálům věrný zůstane. Těmi slovy vzal nás do přísahy president Dr. Beneš, dnešními mocipány umučený. Masarykova a Benešova pravda zvítězí a porazí dnešní teroristy ty s jejich gestapáckými způsoby otročení lidu, jehož jedinou tužbou jest nabytí všech svobod kulturního národa a přetrhání okovů otroctví jakékoliv formy. Občané, nebojte se t.zv. rozvratníků a podporujte je. Jsou Vašimi přáteli a ochránci. Zůstaňte důslední ve svém odporu znásilňování pravdy, svobody myšlení, projevu a pohybu a podporujte všemožně ty, kteří nasazují své životy proto, aby celý národ osvobodili z otrockého komunistického jha, jehož zdejší praxe v zásadě odporuje i event. ideálům uvedeného směru. Lež je stejně druhem násilí. Neudrží se, bude zničena a s ní i ti, kdož ji bigotně přisluhují!

Potom zazáří na našem nebi hvězda pravda a bude svítiti věčně národu, který si svobody, klidu a míru konečně zaslouží.

Náš národ není národem otroků, a proto svrhne otrokáře!

K tomu pracujeme a s Vaší pomocí zvítězíme!

Tuto výzvu dej čísti jen spolehlivým lidem a buď opatrný.

SVĚTLANA – M.²⁰

Originál letáku, jehož přesný název je *Občané – Valaši a Mor. Slováci!*,²¹ je místy hůře čitelný. Tím se ovšem nijak neodlišuje od některých dalších dochovaných písemností z provenience Světlany. Nesmíme zapomínat na to, v jakých složitých podmínkách tyto letáky vlastně vznikaly (nekvalitní kancelářský papír, jehož byl navíc permanentní nedostatek, omezené množství speciálních blan pro cyklostyly atd.). Pominout samozřejmě nelze ani stáří tohoto dokumentu i zcela specifický způsob „uskladnění“, přesněji jeho ukrytí v zemi.

Leták, jenž patrně vznikl někdy na přelomu let 1948 a 1949, patří svou délkou k těm méně obsáhlým. Jako u většiny těchto písemností jej lze řadit mezi letáky mobilizující, tedy ty, které si kladou za cíl zburcovat veřejnost a následně ji získat pro záměry protirežimní rezistence. V tomto případě se toho snaží dosáhnout zdůrazněním etnicko-regionální příslušnosti cílové skupiny, poukazem na její specifické historické dědictví, totiž dlouhou tradici revolt a boje proti cizí moci. Ty podle autora kontinuálně vyústily až do partyzánského odboje v časech druhé světové války. Čtenář zde nalezne obligátní odkaz na humanitní a demokratické ideály prvních dvou československých prezidentů – T. G. Masaryka a Edvarda Beneše, za které je třeba se postavit (v případě Beneše je dokonce konstatováno, že byl novou mocí umučen). Tak jako v jiných ilegálních tiskovinách Světlany se zde otevřeně pojmenovává zločinná praxe poúnorového režimu – mluví se o teroristech a gestapáckých metodách.

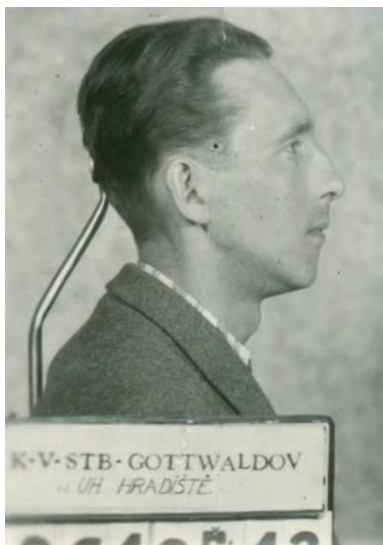
19 Leták je na některých místech špatně čitelný a obsahuje překlepy i pravopisné chyby (např. „nezapoměli jste“). Ty v textu patrně nezanechal JUDr. Alois Líbal, ale vznikly při dodatečném přepisu na blánu pro cyklostyl.

20 Písmo M. vyjadřuje odnož organizace Světlana-Makytá.

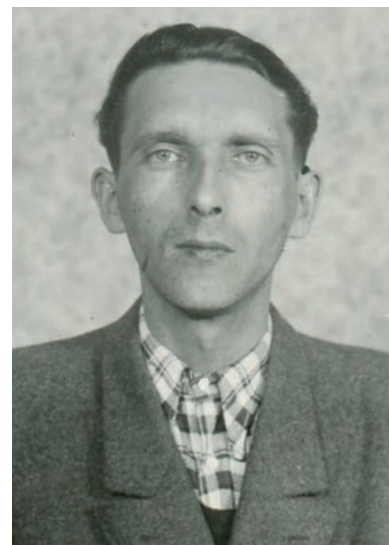
21 Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně (NKP Ploština), historická podsbírka, f. Rudolf Lenhard, originál letáku *Občané – Valaši a Mor. Slováci!*

Předmětná ilegální tiskovina až na jednu výjimku svou formou a obsahem nijak nevybočuje z toho, co lze najít i v dalších textech Světlany. Tato výjimka je ovšem podstatná. V letáku *Občané – Valaši a Mor. Slováci!* se totiž totalitní vláda explicitně ztotožňuje s komunismem, hovoří se doslova o „komunistickém jhu“: „Zůstaňte důslední ve svém odporu znásilňování pravdy, svobody myšlení, projevu a pohybu a podporujte všemožně ty, kteří nasazují své životy proto, aby celý národ osvobodili z otrockého komunistického jha, jehož zdejší praxe v zásadě odporuje i event. ideálům uvedeného směru.“²² V ostatních letácích se naproti tomu poúnorový režim s komunismem jako takovým přímo nespojuje²³ – věc se různými způsoby opisuje, např. tak, že se jedná o importovaný násilný „lži režim“, jenž údajně diskredituje „krásnou ideu socialismu“.²⁴

Zde zřejmě sehrála roli stavovská příslušnost autora JUDr. Aloise Líbala, jenž byl původně dobře situovaným advokátem. Většina vedoucích členů Světlany včetně tvůrce dalších letáků Rudolfa Lenharda naproti tomu pocházela z chudých poměrů a zcela jednoznačně inklinovala k levicové ideologii (ostatně mnozí z těchto bývalých partyzánů po válce vstoupili do KSČ). Co se politického programu či odbojových aktivit týče, obsahuje leták obecná prohlášení, nikoli konkrétní návod, jak postupovat. Končí ovšem silnou proklamací tohoto znění: „*Náš národ*

Rudolf Lenhard v rukou StB v Uherském Hradišti (foto: ABS)

není národem otroků, a proto svrhne otrokáře! K tomu pracujeme a s Vaší pomocí zvítězíme!“²⁵

dohledat pouze leták *Všem místním národním výborům a ONV a KNV!* Snad se to dříve či později podaří.

ZÁVĚR

Díky vstřícnosti původních majitelů Lenhardovy pozůstalosti Marty Šubrtové a Miroslavy Klímové i pracovníků NKP Ploština Vlastimila Sůkupa, Ondřeje Machálka a jejich kolegyní se ve věci ilegálních tiskovin odbojové organizace Světlana podařilo doplnit mozaiku našeho poznání o další důležitou část. V tuto chvíli tak máme k dispozici originály devíti z deseti letáků, které Světlana během své ilegální činnosti vytvořila. Pro kompletaci celého souboru těchto unikátních materiálů nám tak zbývá

PETR MALLOTA (1980) absolvoval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy, obor dějepis – základy společenských věd. Od roku 2008 pracuje v Ústavu pro studium totalitních režimů, kde se jako historik věnuje zejména tématu třetího odboje a represí v Československu padesátých let 20. století. Byl vedoucím třicetiletého autorského kolektivu čtyřdílné monografie *Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu* (ÚSTR – Academia, Praha 2024). Již od roku 2008 je také pravidelným přispěvatelem revue *Paměť a dějiny*, do níž napsal kolem dvou desítek odborných článků a recenzí.

²² Tamtéž.

²³ Pouze v letáku *Občané – Moravané!* se můžeme dočíst, že: „*Vlastenecká idea našeho národního boje za osvobození byla pošlapána a místo ní nastoleno klanění se nám skoro cizímu, nelidskému učení, jež nazývají socialismem a komunismem, které však zůstává jen nástrojem nečestných cílů sionismu a talmudu.*“ Viz ABS, sb. V-BN, vyšetřovací spis a. č. V-2670 BN, dokumenty z akce „Světlana“, originál letáku *Občané – Moravané!*

²⁴ MALLOTA, Petr: *Protirežimní letáky odbojové organizace Světlana*, s. 68.

²⁵ *Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně (NKP Ploština)*, historická podsbírka, f. Rudolf Lenhard, originál letáku *Občané – Valaši a Mor. Slováci!*